

szörnyű csapás érte. Albert herceget, a német királyt 1308-ban Windischnél saját unokaöccse, János, a testvérgyilkos ölte meg. Ágnes királynénak volt még tartománya elhunyt férje jóvoltából magyar földön; a magyar hűséget Ágnes királyné arra használta fel, hogy bátyja gyilkosait bosszulja meg. Anyjával, kinek Erzsébet volt a neve és testvéreivel együtt végigdúlták magyar csapatok segítségével ellenségeiknek svájci várait; bosszújuk teljes volt, nem kímélte az Albert elleni harcban résztvettek özvegységre jutott asszonyait és gyermekeit sem.

A szabadságszerető svájci nép nem felejtette el az Albert-fiak bosszúját. A svájci városok és a Habsburgok közt az ellentétet a császári trónért versenyző ellenfelek is szították. Ágnes édesanyjával a sorscsapások alatt megtörve elhatározta, hogy ott hagyja Bécsset, zárdát alapít ott, ahol Albertet meggyilkolták. 1210-ben meg is kezdték Ágnes és anyja a zárdaépítést Königsfeldenben. Két zárdát alapítottak, egyet a ferencesek, egyet a klarissza apácák számára. Albert király sírja egyúttal a Habsburg-ház családi temetkezőhelyének lett a magva. Ágnes elhatározta, hogy maga is ott tölti élete hátralevő részét. Nem lett ugyan apáca, de a zárda mellett élt. Abban bizakodott, hogy Erzsébet nem fog elszakadni tőle, ő is ott marad Königsfeldenben.

Boldog Margit szerzetében

Ágnes királyné ezúttal csalódott reményében. Erzsébet már tizenhétéves volt, eleget tapasztalt, sok megpróbáltatásban volt része. Az élet fokozatosan kifosztotta mindenéből. Elvitte hazájából idegen földre, nem hallotta a szép magyar szót, nem nézhetett le a budai várból a Nyulak-szigetére, hol rokona, Margit sírjánál csodák történtek. A bécsi Szent István-templom árnyékában Boldogasszony budai templomára gondolt, magyar harangok szava csengett vissza fülében. Elvesztette édesapját, vele a biztos támaszt, kihez hozzá simulhatott; a megértő, rámosolygó szemeket; az erős kart, mely védte; a szívet, melynek ő volt a legdrágább kincse. Messze került a szentkoronától, melynek ő lett volna egyedül jogos örököse. A nemzet legjobbjai arra vártak, hogy az ő fiában folytatódjék az Árpádvér dicsőséges folyama. Erzsébet nagy ősök nagy öntudatát, hivatását hordozta; ezért is tűrte, hogy az ő nevében mostoha-anya terveket szőjön, ábrándokat kergessen, melyeknek vesztese, kiábrándultja mindig Erzsébet maradt. Amíg keserű sorsa vetköztette, fosztogatta, érezte, nem marad semmije, csak neve, vérének nemessége — és földi reményeiben megcsalatott lelke. Megérett már az ő lelke, meg is edződött; ennyi csapás a vasat is acéllá edzette volna. Atyja mélyhitű ember volt, az elődök dicső sorát nagy szentek ékesítették. Annak a nevé

viselte ő is, akinek élete is oly hasonló volt az övéhez. Azt az Erzsébetet is (nagyatyjának volt feltestvére) négyéves korában vitték el messze földre, ő se örülhetett atyjának, testvérei társaságának, őt is nyomorba taszította idegen anyósa. Erzsébet az ő életében a magáéra ismert. Hite iparkodott a sors vargabetűiből a mennyei Atyának tiszta írását kibetűzni. Hiszen atyjának is, nagyatyjának is oly kalandos volt az élete; nagyatyja, utószülött István, anyja méhében menekült hazájából, idegenben látott napvilágot, Itáliában nevelkedett emberré. Atyja, III. András a szép Velencében élt sokáig, onnét került Bécsbe és barátcsuhába bujztatva lopatta be a nagy Ladomér érsek Kun László halála után hazájába, hogy átvegye ősei királyságát. Erzsébet arra gondolt, hányan mondtak le többen rokonai közül a királyság dicsőségéről, a föld minden öröméről. IV. Béla nagyon kegyetlen volt nagyatyjához, nem ismerte el testvérének. De az ő leánya, Margit, atyjáért is vezekelt a Nyulak-szigetén és áldozattá lett hazájáért. Másik két leánya, Kinga és Jolánta szintén szent életet éltek.

Erzsébetnek nemcsak a vére volt nemes, hanem a lelke is. Megbocsátott mostohaanyjának, de nem kívánta vele sorsát tovább is megosztani. Különben is tudta: ha Königsfeldenben marad, ha be is lép a klarisszák közé, apácaruhába öltöztetve is királyné, királyné marad. A zárda tagjai úgy viselkednek majd vele, mintha udvarhölgyei volnának. Ott, a mostohája által alapított és fenntartott monostorban — nem hagyhatja el igazán a világot, csak helyet cserél benne. Habsburgi Ágnes mellett nevelt leányára is rásugározna az alattvalók hűsége, hízélgése, a világ hódolata. Az Árpádok vére hős volt minden téren; a harc-

mezőkön is, az Isten szolgálatában is. Erzsébet nem akart fél-apáca lenni. Gyermekkori emlékei, Boldog Margit példája a domonkosrendi apácák fehér seregébe vonzották. — Ágnes rábízta, hogy válasszon a Svábföldön, a mai Svájc északi részén kolostort, melybe belépjen. Ágnesnek ebbe a tervébe is belejátszott a politika. A Habsburg-család biztosítani akarta Károly Róbert szövetségét a maga céljai számára. Ágnes messze látott, terveibe beleillett Erzsébet zárdába lépése. Így Károly Róbertnek nem kell félnie esetleges trónkövetelőtől.

A Rajna mentén, a svájci hegyek közt ez-
időtájt Szent Domonkos alig százéves rendjében a lelki megújulás friss fuvalma járt. Elcsitulak már az első rendi nemzedék nagy küzdelmei az eretnekek, szakadárok ellen, a prédikátorok rendje nagy buzgósággal hirdette az ígét a pogányoknak. A kölni Álbert és Aquinói Tamás tudományának híre bejárta a világot, a rendi magiszterek tovább világítottak a nagy párizsi mesterek által meggyújtott fáklyával. De a rend tudósai nemcsak a hit kincseit bányászták a tudomány, a bölcsélet fénye mellett; *Eckehart* mester († 1327), *Tauler* János († 1361) és barátja, a drágalelkű, édestollú *Suso* Henrik († 1365) a léleknek szárnyait is lendületbe hozták, a szívnek misztikus vágyait is táplálták; úgy írtak, úgy beszéltek, úgy gyóntattak, hogy apáca-nővéreiknek nemcsak a hite fénylett, hanem szívük-lelkük is tüzet fogott és a zárdák megteltek a szép-szeretetnek, Krisztus-szeretetnek lángoló híveivel. A XIV. század első fele a német misztikának a virágkora. Főleg a reformált domonkosrendi zárdák az otthonai ennek a bájos, lendületes, szépséges misztikának; köztük a Colmar melletti Unterlinden, a freiburgi (Breisgau) Adel-

hausen, a Dissenhofen melletti Katarinental és a Wintertur (Svájc) szomszédságában levő Töss. Ez az utóbbi közel volt Königsfeldenhez. Henrik konstanzi püspök engedélyével 1233-ban alapították ezt a zárdát a Kyburgi grófok, e területnek a Habsburgok előtt földesurai. 1240-ben már a templom is készen állt. A tössi zárda hamar megerősödött, átlag 40—60 apáca élt benne, de számuk néha 100-ra gyarapodott. A tössi apácák zárdájába lépett be Erzsébet 1310-ben, tizenhét éves korában. Mostohája más kolostorokat ajánlott neki, de Erzsébet elégszer hajlott már a szavára és mindig megbánta. Most saját szívének útjára akart lépni.

Elhatározását életrajza (Gombos, Fontes Arpad. III. 2403) ezzel a néhány szóval okolja meg: „Megismerte anyósának hozzá való érzéseit, tudta, hogy tőle úgysem nyerhet nagy támogatást és vigasztalást; elfordult a világtól és a csalfa teremtményektől nagy lélekkel és minden szeretetét a megváltó Úr Jézusra fordította.”

A magyar királylánynak, a trón jogszerinti örökösének kopogtatása a tössi zárda kapuján szíves fogadtatásra talált a zárda elöljáróinak részéről. Az egész kereszténységben élt még Szent Erzsébet dicső emléke; a Domonkos-rend pedig büszke volt B. Margitra, kik mindketten a magyar királyi családból származtak. Azután meg az emberben mindig marad valami emberi, még ha az életszentség útjára lépett is, amit Szent Benedek Regulájában úgy fejez ki, hogy a méltóságban levőknek már állásuk is megszerzi a tiszteletet.

Ritka zárda dicsekedhetett akkor is királylánnyal, még kevesebb olyannal, akit a trón jogos tulajdonosának tekintve, mindenütt magyar királynénak mondtak. Erzsébetnek ugyan ez nem volt

inyére, de egyelőre hasznára volt, mert könnyebben engedtek kérésének és felvették a zárdába.

Bizonyára arra is gondoltak, hogy abból, amit atyja ráhagyott Erzsébetre örökségként, jut majd a zárdának is bősséggel; mindnyájan könnyebben viselik majd a szegénység terhét. Ezért belenyugodtak a fölvételbe azok a nővérek is, akik ugyancsak emberi érzéssel ellene voltak Erzsébet fölvételének. Kellett hozzá bizonyos idő, míg azok is csalódtak, akik anyagi előnyt reméltek a királylánytól, azok is, akik a maguk helyzetét féltették tőle. Erzsébettel a zárda nem földi, hanem mennyei kincsekkel gyarapodott, épp azért, mert a királylány az utolsó szolgálónál is alázatosabb tagja lett a háznak.

Belépése után nemsokára beöltöztették a rendi ruhába, melyet B. Margit is viselt a Nyulak-szigetén. Erzsébetnek erős volt az elhatározása, a világról lemondania nem volt nehéz. De hivatásának másik oldala, az önmegtagadás lépcsőin felemelkedni a lelki élet csúcspontjára, az istenszeretet magas ormára, számára sem volt könnyű feladat.

Mostohaanyja úgy érezte, gondoskodnia kell arról, hogy Erzsébet jó kézből kapja a zárdai életre való begyakorlást. Volt egy apáca-rokona; unokahúga, Habsburgi Rudolf császár nővérének leánya. Ezt a freiburgi (Breisgau) Szent Katalin kolostorából hozatta el Tössbe, Erzsébet nevelésére, szolgálatára. Amolyan balkezes „szent“ volt, némi családi göggel — a magyar királylánnyal szemben. Annak, akit az élet sohasem kényeztetett és királyi koronájából is csak a töviskoszorút hagyta meg fején, szüksége lett volna most, hogy a zárdába lépett, valakire, aki neki sohasem látott édesanyját pótolta volna, akinek a lelkében

a zárda új világa vonzó, evangéliumi színben tűnt volna fel. Ha Erzsébet mostohája elől akart menekülni, mikor a zárdába lépett, most itt mostohájának képmása várta, csak apácaruhában. Mindez azonban csak javára szolgált, hamarabb megtalálta Krisztust. Szigorú szerzetesnő volt Erzsébet magisztrája, szeme minden hibát észrevett, — hisz oly nehéz a „régibert” világi szokásaival levetni, hátha még az a „régibert” egy tizenhétéves leány ifjúi bájának tavaszi virulásával s ezt a „régibert” mostoha szemmel nézi valaki, akiben a lélekvezetés alapvonása, a megértő beleérzés hiányzik. Bizony sok lapos pillantásban, ajkbiggyesztésben, éles, hegyes megjegyzésben volt része Erzsébetnek.

Nagyon érdes, kemény volt az az istáp, akihez a tössi zárda lilionszálát hozzákötötték. Erzsébetben az Árpádok nagylobogású, erős jellemű velencei nagyanyjának okos simulékonyága, lengyel anyjának lány kedélye olvasztotta át meggyerő, a bajban is derűs, a csapások alól is felemelkedő, egyenes, békés lélekké. Amikor a zárda nővérei látták, hogyan bánik vele magisztrája, szívükbe fogadták, megsajnálják.

Hisz ez se jó egy zárdában, mert a lelki egységet zavarhatja meg, de mégis jobb, mint ha szeretet nélkül hagyták volna a szegény árvát.

Ilyen irányítás mellett Erzsébet hamar megtalálta a lelki tökéletesség alapját: az igazi, színlelés nélkül való alázatosságot. Származásából csak arra volt már büszke, hogy Szent Erzsébetnek nyomdokain járhat, Boldog Margit szerzetesnek tagja lehet. Életüket, nagy példaadásukat már korábban ismerte; azt is látta, hogy Krisztust csak a keresztúton lehet igazán megnyerni.

Ágnes királyné intézte ezidőtájt a családi

politikát. A hatalomra törő magyar urak, Róbert Károly ellenfelei, rokonság, házasság révén számos összekötötést találtak elhunyt férje, III. András olasz rokonságával. Erzsébetnek férjhezmenése még mindig bonyodalmakat okozhatott volna. Róbert Károlytól sok minden függött Ágnes jövedelmi forrásai tekintetében is. Ezért kellett Erzsébet zárdában maradását biztosítani. Alig telt el tizenöt hét Erzsébet noviciátusából, Ágnes azt parancsolta a fejedelemasszonynak, a zárda perjelnijének, hogy engedjék Erzsébetet a fogadalomra. Ez ugyan korán volt még, a noviciátushoz egy teljes év kell, de a perjelni nem mert ellentmondani Ágnesnek. Tudták mindnyájan, milyen erőszakos és elszánt asszony.

Erzsébet volt legjobban meglepődve, mikor megtudta, hogy a fogadalommal oly hamar eléri célját, Krisztussal jegyezheti el magát a szüzesség, szegénység, engedelmisség fogadalmával.

A zárdát mindjobban megismerte, látta, hogy itt találja meg legjobban azt, akit keresett. Itt része lesz az evangéliumi szegénységben, egyszerűségben. Ágnes nem mutatkozott nagylelkűnek, a tössi zárda garasokat se nagyon kapott Erzsébet nászajándéku nyert kincseiből, atyai örökségéből. Azt is látta, hogy itt a zárdában nem neki keresik kedvét, hanem öneki kell az engedelmisség igáját viselnie. A szenvedő Krisztus közel volt hozzá, és szívének szüzi érzéseivel őt kereste, őt imádta. Szíves-örömet tette le a fogadalmat annál az oltárnál, melyet később Gyümölcsoltó Boldogasszony és Magyarországi Szent Erzsébet tiszteletére szenteltek. Ez az oltár emlékeztette hazájára, vér és lélek szerint királyi őseire.

Ágnes királyné ezzel nagy szolgálatot tett

Róbert Károlynak, számíthatott rá, hogy az osztrák hercegek ügyét támogatja és őt nyugodtan hagyja Pozsony birtokában. Ez is egy lépés volt a család felemeléséhez; a másik pedig az új érdekhálózat a császári trón megszerzéséért. Itt Henriknek, Erzsébet völegényének kellett áldozatot hoznia.

Küzdelem az égi Jegyesért

Erzsébet zárdába lépése és fogadalma legjobban második völegényét, Henriket, Ausztria és Stájerország hercegét lepte meg. Ő maga komolyra vette nővérének, Ágnesnek korábbi tervét, mely kettőjük életét össze akarta pár évvel ezelőtt kapcsolni. Ágnes királyné pedig közben mást gondolt, Henriknek családi érdekből más menyasszonyt szemelt ki, a kölni érsek-választófejedelem unokahúgát. Henrik a szívére is hallgatott, meg eszére is, mikor ragaszkodott Erzsébethez. Ha a magyar trón megszerzésének lehetősége távolodott is, a jogcím még mindig tisztán állt; a leányági trónkövetelők közt, III. András leánya volt a trón legjogosabb várományosa. Vencel a maga jogát átruházta Bajor Ottóra, az ő távozása után Károly Róbertnek még mindig sok ellenfele volt, a kiskirályokkal vívott harcokat; ez-idejét még nem látszott biztosnak, hogy trónja szilárd marad.

Henrik úgy ment Svájcba, nővéréhez és menyasszonyához, hogy most már meg is esküszik Erzsébettel. Amint megérkezett Tössbe és a perjelntől Erzsébetet követelte, mintha villámcsapás érte volna a zárdát. Erre nem számítottak, azt hitték, Ágnes mindent elintézett testvérével. Mindenki tanácstalan volt. Szegény, védtelen apácák nem szállhattak szembe azzal a her-